

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента

Ботузової Юлії Володимирівни

на дисертацію **Паламарюка Василя Автандиловича**

**«ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА
ЗАСАДАХ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ»** подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми роботи та її зв'язок із науковими дослідженнями

Актуальність започаткованого дослідження зумовлена зміною освітніх стратегій в нашій країні. Суб'єктно-центрована парадигма вищої освіти визначила нові аксіологічні орієнтири підготовки майбутніх учителів. Учитель з авторитарно-педагогічним світоглядом, який не вважає значущим особистісний саморозвиток людини, не визнає внутрішній світ джерелом особистісного зростання, сам неспроможний до повноцінного акмеогенезу, самоздійснення та самодетермінації в житті та професії. Виховати особистість учня, здатного до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, може лише самодостатній педагог, який прагне досягти вершин власного духовного, фізичного, мотиваційно-ціннісного розвитку, оволодіти ключовими компетентностями, серед яких значне місце посідає акмеологічна культура. В контексті підготовки майбутніх учителів природничо-математичного профілю назване продукує додаткову проблему – невпинне зростання його професіоналізму вимагає постійного оновлення базису та функціоналу підготовленості в реалізації дослідницько-зорієнтованого навчання, концепції e-learning, парадигми STEM-освіти. Синтезувати внутрішні прагнення вчителя до самоздійснення в системі природничо-математичної дидактики, не втрачаючи життєдайної енергії саморозвитку допомагає сформована акмеологічна культура.

Отже, дисертаційне дослідження Василя Автандиловича Паламарюка, присвячене теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці процесу формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей є актуальним і часним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження є гармонійним складником комплексного дослідження теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№0120U002014), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Університету (протокол № 13 від 29.06.2023 року).

3. Наукова новизна та практична значущість одержаних результатів

Беззаперечною є наукова новизна роботи, що репрезентує інноваційне авторське бачення проблеми вдосконалення системи підготовки майбутніх

учителів природничо-математичних спеціальностей в координатах акмеологічної парадигми.

Насамперед, відмітимо авторське розуміння сутності акмеологічної культури вчителя природничо-математичних спеціальностей. Дисертант представляє власне формулювання, вміло розкриваючи базисні параметри концепта, надаючи йому професійної профілізації.

Нетиповими, водночас влучними й точними вважаємо виокремлені компоненти акмеологічної культури педагога: світоглядно-інваріантний, аксіологічно-трансцендентний, метапрофесійно-генерувальний, педагогічно-акумулювальний компоненти. Кожен з виокремлених компонентів надає смислу та уявлення про системну сутність феномена акмеологічної культури вчителя природничо-математичних спеціальностей. Заслугує схвалення те, що дослідником описано функції акмеологічної культури в системі професійно-педагогічної діяльності вчителя природничо-математичних спеціальностей (проектувальна, синтезувальна).

У дисертації розроблено триблочну педагогічну модель формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей (методологічно-цільовий, процесуально-інструментальний, моніторингово-оцінний блоки). Відзначимо ґрунтовний опис принципів, за якими здійснено моделювання процесу формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей.

Новизна дослідження верифікується зверненням Василя Паламарюка до розвивального потенціалу інтегративного підходу до формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей. Опис доповнено науковим обґрунтуванням принципів, за якими він реалізується в системі підготовки майбутніх учителів.

Наукова новизна дослідження є результатом логічної побудови термінологічного апарату, зокрема конкретизовано поняття «акмеогенез», як прагматикон акмеологічного зростання педагога. Водночас, наукова новизна роботи спродукована конструюванням ґрунтовної методології та специфікацією праксеології здійснення формувального експерименту.

Безсумнівним дослідницьким надбанням автора є формулювання сутності складного конструкту «природничо-математична дидактика» у розрізі акмепрофесіогенезу вчителя природничо-математичних спеціальностей. Дисертант описав специфіканти професійної діяльності вчителя природничо-математичних спеціальностей, що надало змоги згенерувати завершену, комплексну, чітку та дієву систему формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей на засадах інтегративного підходу. Система синтезує модель (теоретичний абрис) та методику (емпіричний ґрунт) формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей на засадах інтегративного підходу.

Отже, в дисертації Василя Паламарюка концепти «акмеологічна культура вчителя природничо-математичних спеціальностей», «природничо-математична дидактика», «інтегративний підхід до формування акмеологічної культури

майбутніх учителів» подаються в сучасному науково-педагогічному дискурсі вперше.

Повнота викладу матеріалу дисертації в публікаціях

Результати дослідження відображено у 9 публікаціях автора, із них: 5 – у фахових виданнях категорії Б з педагогіки (3 одноосібні), 4 – апробаційного характеру. Відзначу комплексність репрезентації матеріалів дисертації в публікаціях здобувача – всі напрями дослідницької роботи оприлюднено у фахових виданнях з педагогіки, що підтверджує інноваційність дослідницьких розвідок та вагомість методичних напрацювань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження Василя Паламарюка вирізняється системною логікою, дотриманням сучасної методології здійснення наукової розвідки, коректним послуговуванням сучасними концепціями та візіями щодо модернізації освіти України, уважним ставленням до правил та норм науково-педагогічного пошуку, самостійністю аналітики, комплексністю умовисновків. Результати дисертаційного дослідження базуються на варіабельності методів наукового пошуку, вирізняються інтенсивністю методологування та застосуванням інноваційно-прогностичних положень педагогічної науки та освітньої практики. Наукові позиції роботи обґрунтовано з опорою на професійно-педагогічний досвід автора, що суттєво збагачує науково-методичний доробок і робить його дійсно практико-орієнтованим. У дисертації Василь Паламарюк дотримався ґрунту педагогічної евристики, дослідницької інноватики, підтвердив валідність експериментальних методів, довів вагомість отриманих експериментальних даних. Відтак, гіпотезу дослідження вважаємо доведеною.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Структура та обсяг дисертації відповідає стратегічній дослідницькій меті та локальним дослідницьким завданням. Робота виконана з дотриманням установлених МОН вимог до рукописів дисертації. Відмітимо поважне ставлення дисертанта до сучасного правопису, сучасність формулювання термінологічних конструктів, використання наукової лексики.

Анотація до дисертації надає уявлень про логіку та зміст роботи, ілюструє напрями оприлюднення результатів роботи. В тексті анотації подано базові засади наукової розвідки.

У *вступі* підтверджено актуалітети, за якими здійснено дослідження, репрезентовано дослідницькі завдання, методологію та логіку розвідки, описово-статистичні дані.

У розділі *«Теоретичні засади процесу формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей»* репрезентовано сутність акмеологічної культури вчителя природничо-математичних спеціальностей.

З опорою на специфіку професійної діяльності вчителів природничо-математичних спеціальностей та своєрідність їх акмепрофесіогенезу розроблено

структуру акмеологічної культури вчителя природничо-математичних спеціальностей.

Описано *функції* акмеологічної культури в системі становлення фахівця природничо-математичної освітньої галузі: синтезувальну та проєктувальну.

У розділі *«Експериментальна робота з формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей на засадах інтегративного підходу»* розроблено критеріально-індикаторну базу для вимірювання рівнів сформованості акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей на різних етапах експерименту.

Рівневу диференціацію акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей представлено такими рівнями: регресійно-мінімальний (регресійна акме-динаміка), базово-нормотиповий (константна та узвичаєна акме-динаміка), потенційно-активний (перспективна акме-динаміка).

Інтегративний підхід до формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей визначено у дисертації як методологічно-концептуальний алгоритм та стратегію формування акмеологічної культури майбутніх педагогів, що передбачає комбінацію синхронізованих між собою впливів (тематизованих експериментально-практичних стратегем) на світоглядно-трансцендентну та аксіологічно-інтенціональну сфери особистості майбутніх педагогів, їх педагогічно-згенеровані позиції та метапрофесійний компетентнісний базис. Встановлено, що оптимальний комплекс методологем інтегративного підходу не порушує феноменологічної та структурно-функціональної цілісності акмеологічної культури майбутнього вчителя, зберігаючи імператив її змістової варіабельності та множинність репрезентацій в системі природничо-математичної дидактики; вможливорює увідповіднення суб'єктних та професійних інтенцій майбутнього педагога в проєкції їх акмеогенезу; долає фрагментацію знань студентів про сутність та значення акмепрофесіогенезу вчителя.

У дисертаційному дослідженні процес формування акмеологічної культури майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей зконструйовано за такими принципами інтегративної методології: принцип експлікації акмеологічних та світоглядно-інтенційних прагнень майбутніх учителів; принцип діалектичної мозаїчності засвоєння методології акмеологічного зростання в педагогічній інтроспекції; принцип урахування системної цілісності акмеологічної культури в загальній семіотиці культури та соціального досвіду; принцип міждисциплінарної координації, що розкриває розвивальні та виховні актуалітети дисциплін психолого-педагогічного та фахового циклів, сприяючи подоланню комплікації їх змісту; принцип артикуляції акмеологічних універсалій в підготовці майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей.

Педагогічний експеримент з формування акмеологічної культури майбутніх учителів передбачав розроблення та впровадження педагогічної моделі та методики формування їх акмеологічної культури.

Наскрізним засобом реалізації методики формування акмеологічної культури

майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей виступив інтердисциплінарний навчальний курс «Акмеологічна культура вчителя: теорія і практика» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальностей 014 Середня освіта (Математика), 014 Середня освіта (Фізика), 014 Середня освіта (Природничі науки) (90 академічних годин; 3 кредити ЄКТС; вибірковий компонент ОПП). Інтердисциплінарність курсу забезпечувалась методологією дидактичної інтеграції, алгоритмом експлікації знань здобувачів освіти. Розроблено авторську робочу програму навчальної дисципліни та методичні рекомендації, що надають системного уявлення про способи, методи та форми роботи зі здобувачами освіти.

У загальних висновках специфіковано результати дослідження та перспективи подальшого опрацювання проблеми.

Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертаційна робота вирізняється логічною та чіткою структурою, послідовністю умовисновків, чіткістю, конкретністю, отже відповідає встановленим вимогам щодо оформлення. Текст рукопису ілюструє авторську логіку дослідника. Василь Паламарюк в повному обсязі продемонстрував як думки щодо параметрів професії, так і систематизував науковий фонд з проблеми, надаючи кожному положенню власних коментарів. Стилїстика та жанровість тексту підтверджує високий рівень дослідницького занурення, вираженість у формулюваннях, активність в гіпотетизації припущень. Рукопис «читається» легко, надає вичерпної інформації про різні параметри дослідження, видається завершеним та комплексним.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Наголошуючи на високому методологічному рівні дослідження та не заперечуючи його науковості висловимо низку зауважень до роботи, що потребують додаткового роз'яснення дисертантом.

1. В звуженому форматі представлено наукову новизну дослідження. В роботі автор оперує поняттями, що сконструйовано ним вперше. Визначення базових концептів роботи та допоміжних категорій містять ознаки інноваційності. Проте, на сторінці 28 рукопису наукова новизна подається описово, без зазначення авторства кожного положення.
2. Перший розділ дисертації репрезентує методологію опрацювання феноменології педагогічної акмеології, її похідних: «акмеологічна спрямованість», «акмеологічна позиція», «акмеологічна компетентність». Проте, визначаючи сутність акмеологічної культури вчителя природничо-математичних спеціальностей дослідник не використовує їх в повному обсязі, а обирає інші базові категорії «акмеогенез», «акмепрофесіогенез», «акмефьючеринг».
3. В експериментальному розділі подано опис інтердисциплінарного курсу для здобувачів вищої освіти першого бакалаврського рівня, що виступив реалізаційною платформою впровадження моделі та методики. Потребує

додаткового обґрунтування характеристика «інтердисциплінарний», адже в попередніх параграфах про неї не йдеться.

4. Зважаючи на добір інноваційних форм роботи зі студентами, що мають на меті формування їх акмеологічної культури слід було б згрупувати їх за типами та видами, що надало б більшої ілюстративності їх дієвості та значення для формування кожного компонента явища.

5. В описі результатів експерименту бажано було б подати динаміку формування акмеологічної культури в здобувачів освіти різних університетів, адже модель та методику впроваджено в різних закладах освіти України та закордоном.

6. У тексті дисертаційної роботи трапляються окремі орфографічні та пунктуаційні помилки, невдале технічне оформлення табличного матеріалу. Разом із тим, це не порушує сприйняття тексту.

Зазначені зауваження та побажання носять рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

9. Загальні висновки

Зважаючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертаційної роботи, обґрунтованість, достовірність, теоретичну та практичну значущість отриманих результатів, можна вважати, що дисертація Василя Автандиловича ПАЛАМАРЮКА з теми «ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ» має завершений, цілісний, авторський характер і відповідає чинним вимогам МОН України, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
математики та цифрових технологій
Центральноукраїнського державного
університету
імені Володимира Винниченка

Юлія БОТУЗОВА

